

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 19 mars 1929 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av vissa motioner om förnyad utredning rörande försvarsväsendet m. m.

(1:a avd.)

Uti tvenne likalydande, till statsutskottets förberedande behandling överlämnade motioner, väckta den ena inom första kammaren (I: 60) av herr G. Möller och den andra inom andra kammaren (II: 139) av herr P. A. Hansson i Stockholm har föreslagits, att riksdagen måtte, med avslag på det i punkt 23 i fjärde huvudtiteln äskade anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, hos Kungl. Maj:t hemställa om en snar förnyad omprövning om hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet.

Vidare har uti en av herrar O. E. Sandberg och A. Wikström inom andra kammaren väckt, likaledes till statsutskottet remitterad motion (nr 225) hemställts, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts anslagsäskanden för militära ändamål, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ny försvarsutredning, varvid frågan om vårt lands avrustning jämväl hör förutsettningslöst prövas.

Herrar Möller och Hansson hava till stöd för sin framställning anför^{Motionerna} följande: ^{I: 60 och}
^{II: 139.}

»Under de senaste tio åren har en oavbruten minskning ägt rum i utgifterna för militära ändamål, vilket framgår av följande sammanställning av dessa utgifter i avrundade tal:

1920		224 000 000	kronor,
1921		223 000 000	»
1922		204 000 000	»
1923—1924		161 000 000	»
1924—1925		156 000 000	»
1925—1926		152 000 000	»
1926—1927		140 000 000	»
1927—1928		138 000 000	»
1928—1929		134 000 000	»

Denna betydande nedgång i utgifterna under fjärde huvudtiteln beror visserligen delvis på förändringen i penningvärdet. Men till större delen torde den dock vara resultatet av bemödanden, som gjorts av regering och riksdag att pressa ned kostnaden. Redan den liberal-socialistiska regeringen 1917—1920 föreslog vissa provisoriska åtgärder — minskning av de värn-

pliktigas övningstid, inställande av byggnadsarbeten och begränsning av materielanskaffningen — vilka voro ägnade att hålla utgifterna nere i avvaktan på en revision av hela försvarsordningen. De socialdemokratiska regeringarna togo nya initiativ till provisoriska åtgärder för kostnadernas nedbringande, såsom ytterligare minskning av övningstiden, begränsning av rekryteringen, vakanssättning av ledigblivna beställningar o. s. v. Slutligen skapades genom 1925 års försvarsrevision möjligheter till betydande nedsättningar i kostnaderna för den militära organisationen. Dessa kostnader utgöra för närvarande blott en femtedel av de verkliga statsutgifterna, medan de år 1920 utgjorde närapå en tredjedel av dessa utgifter. Ett fullföljande av 1925 års beslut kommer att ytterligare betydligt minska såväl utgifterna till militära ändamål i och för sig som dessa utgifters procentuella andel av statsutgifterna i deras helhet.

Ett godkännande av under fjärde huvudtiteln i år gjorda äskanden skulle innebära ett avbrytande av det senaste decenniets utveckling till alltmera begränsade kostnader. Huvudtitelns slutsumma är nämligen omkring 4 miljoner kr. högre än slutsumman för de militära utgifterna i nu löpande statsbudget. Denna omständighet har tolkats såsom ett försök från den nuvarande regeringens sida att leda in utvecklingen i en motsatt riktning till det senaste årtiondets. Mot dessa försök inlades redan vid remissen av statsverkspropositionen bestämda gensagor och från denna debatt beledsagades fjärde huvudtiteln av förhoppningar, att statsutskottet skall vid sin granskning finna möjlighet att föreslå sådana besparingar som kunna ställa in även det kommande budgetårets fjärde huvudtitel såsom ett led i den successiva nedrustningen.

Det är en känd sak, att den sittande regeringen är fiende till 1925 års försvarsordning. Av denna regering kan man således icke förvänta något fullföljande av 1925 års beslut i den anda, vari detta beslut fattades, även om regeringen icke nu vågat framlägga några till söndersprängande av 1925 års ram syftande förslag. Det tillkommer alltså den riksdagsmajoritet, som närmast bär ansvaret för beslutet 1925, att sörja för ett fullföljande av detta beslut i dess anda, vilken är nedrustningens.

För enskilda motionärer är det icke möjligt att på den ringa tiden av tio dagar åstadkomma en sådan prövning av de framställda äskandena, som kan läggas till grund för detaljerade ändringsförslag. Det förefaller emellertid som om på åtskilliga punkter en beskärning av äskandena kan ske. Av de s. k. öresanslagen äro åtskilliga rätt betydligt ökade. Detta sammanhänger närmast med förslaget, att för det kommande budgetåret beräkna 250 000 handräckningsdagar mera än för närvarande. Behovet av en sådan ökning kan ifrågasättas. Det förefaller ganska orimligt att mer än var fjärde tjänstgöringsdag skall gå åt till handräckning. Kunna handräckningsdagarna hållas nere vid det nuvarande antalet, öppnas därigenom möjlighet till besparing på en halv miljon. De starka ökningarna på bränsle-, byggnads- och övningsanslagen äro också ägnade att väcka uppmärksamhet och föranleda en ingående undersökning rörande möjligheter till besparingar. Anskaffningsanslagen böra kunna betydligt beskäras. Sålunda torde den föreslagna ökningen av anslaget till engångskostnader för anskaffande av artillerimateriel böra avslås. Likaså det nya äskandet om ett reservationsanslag på 380 000 kronor till nyanskaffning av fältartillerimateriel. Även anslagen till anskaffning av flygmateriel böra beskäras. De nu begärda anslagen till flygvapnet överstiga med tre miljoner kronor de 1925 beräknade

kostnaderna. Ökningen faller på materielanskaffningen. Det är emellertid rimligt att denna begränsas åtminstone så länge som man icke kan på andra områden tillgodogöra sig möjligheterna till kostnadsminskningar. Även vissa andra anslag kunna anstå, såsom t. ex. det begärda anslaget på 200 000 kronor för utvidning av skjutfältet vid Skillingaryd. I enlighet med den av socialdemokraterna vid föregående riksdagar hävdade uppfattningen bör också anslaget på en halv miljon kr. till den frivilliga skytterörelsen utgå ur budgeten.

Även om sålunda en rad besparingar kunna göras i Kungl. Maj:ts förslag synes det ändock icke bli möjligt att inhösta de ekonomiska vinsterna av 1925 års beslut i den takt, som vid beslutets fattande beräknades. I någon mån beror detta på att förutsättningarna för beräkningarna brustit. Utvecklingen på flygvapnets område har t. ex. medfört, att anskaffningen av modern flygmateriel är vida kostsammare än anskaffningen av den materiel, som man 1925 hade anledning att räkna med. Även om detta i förhållande till det stora hela icke betyder så mycket, så framkallar det dock frågan, huruvida en ny avvägning av kostnaderna är nödvändig. För oss socialdemokrater var 1925 kostnadsfrågan en av de viktigaste. Vi hade genom tidigare framställningar givit tillkänna, att enligt vår mening de militära anstalterna kunde begränsas i större utsträckning än vad som skedde 1925. När vi ändock medverkade till 1925 års beslut, var det, emedan även genom detta mycket betydande besparingar möjliggjordes. Skulle det visa sig, att dessa besparingar icke fullt ut kunna uppnås, är det från vår utgångspunkt naturligt att påkalla en ny ingående prövning av frågan om det militära försvarets kostnader och organisation.

Redan en sådan prövning leder till ny undersökning av hela vårt försvarsproblem. Enligt en utbredd mening påkallas en sådan undersökning också av den utveckling av krigstekniken, som särskilt under de senaste åren dragit sig stor uppmärksamhet även här hemma. Fjolårets socialdemokratiska partikongress uttalade sålunda, att denna utveckling i luft- och gaskrigets tecken skapar nya problem, om vilkas fruktansvärda perspektiv hela världen måste göras medveten och som böra föranleda en snar förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet. Denna uppfattning är icke specifikt socialdemokratisk. Den delas av stora grupper medborgare även inom andra läger.

Från andra utgångspunkter har från högerhåll framförts krav på en ny försvarsutredning. Statsministerns uttalanden under remissdebatten gåvo också vid handen, att man i sinom tid kan förvänta åtgärder i detta syfte. Det kan emellertid befaras, att hos regeringen icke finnes en tillräckligt stark känsla för nödvändigheten av att göra en ny försvarsutredning allsidig. Det torde finnas skäl för riksdagen att hävda denna nödvändighet. En enbart militär utredning skulle för ärendets behandling vara till ringa gagn. Problemet bör tagas upp till granskning ur alla synpunkter och från grunden. Det är icke blott nödvändigt att de icke militära synpunkterna få möjlighet att göra sig gällande. Det vore också högeligen önskvärt, att militärer, som haft modet att träda fram med från de officiella avvikande militära synpunkter, bleve i tillfälle att deltaga i undersökningen. Det synes föreligga goda skäl för riksdagen att i samband med behandlingen av fjärde huvudtiteln uttala sig rörande kravet på en ny försvarsutredning och formerna för denna. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har därför velat framföra förslag om en sådan utredning.

I det föregående har framhållits svårigheterna för enskilda motionärer att framställa direkta förslag till justeringar, som kunna och böra göras i den föreliggande fjärde huvudtiteln. För att emellertid få frågan om ny försvarsutredning prövad i samband med försvarsbudgeten måste ett yrkande härom formellt knytas till förslag rörande något regeringens äskande. Detta kan ske genom ett avslagsyrkande beträffande skytteanslaget.»

Herrar Sandberg och Wikström hava anfört följande:

*Motion
II: 225.*

»Av de upplysningar, som under remissdebatten lämnades av regeringens ledamöter, fick man den uppfattningen, att regeringen ämnade anordna en ny utredning i försvarsfrågan. Enligt senare i pressen lämnade meddelanden skulle dock denna utredning komma att verkställas inom försvarsdepartementet, och då med all sannolikhet väsentligen omfatta endast militärtekniska detaljer och s. k. 'strategiska synpunkter'.

En utredning av försvaret, som icke på allvar upptager till grundlig prövning, huruvida det militära försvaret överhuvudtaget — med hänsyn till flyg- och gasvapnens nu uppnådda utveckling — är ineffektivt och ändamålslost, anse vi emellertid fullständigt värdelös och saknande alla förutsättningar att mötas av folkmajoritetens förtroende.

Det kan möjligtvis råda tvekan om rätta tidpunkten ännu är inne att ånyo sätta i gång den stora försvarsutredningen, men därom borde icke tvekan råda, att om den skall igångsättas, så bör den göras allsidig och grundlig och alltså innefatta även problemet *avrustning*.»

*Utskottets
yttrande.*

Vad först beträffar den i herrar Möllers och Hanssons motion berörda frågan om anslaget till det frivilliga skytteväsendet, behandlas denna av utskottet under punkt 17 av dess denna dag avgivna utlåtande nr 4.

Vidkommande härefter yrkandet om en ny försvarsutredning får utskottet, som icke delar den uppfattning, åt vilken i förevarande motioner givits uttryck, hemställa,

att herrar Möllers och Hanssons förevarande motioner (I: 60 och II: 139), i vad de avse frågan om ny försvarsutredning, ävensom herrar Sandbergs och Wikströms motion (II: 225) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 mars 1929.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 33.

Reservationer:

1) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Wallés*, *Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss*, *Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening påkallas en ny ingående prövning av hela vårt försvarsproblem redan genom de ådagalagda svårigheterna att nå ned till en rimlig kostnadsram för försvarsväsendet. En sådan undersökning föranledes emellertid även och i än högre grad av det förändrade läge, vari hela försvarsfrågan försatts genom krigsteknikens snabbt fortgående utveckling. De nya och fruktansvärda perspektiv, som härigenom öppnas, synas motivera en snar förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet. De utredningar, vilka av Kungl. Maj:t igångsatts och vilka innebära, att hithörande spörsmål så gott som helt överlämnas till den militära sakkunskapens bedömande, anser utskottet icke vara tillräckliga. Det är nämligen icke blott nödvändigt, att de icke-militära synpunkterna få en mera vidsträckt möjlighet att göra sig gällande i en fråga, som i så hög grad berör den civila befolkningens vitala intressen, utan det synes även önskvärt, att militära fackmän, som på problemet anlägga från de officiella avvikande synpunkter i fråga om olika till försvaret hörande frågor, få tillfälle att i en eller annan form deltaga i undersökningen.

Av det anförda framgår, att utskottet ansluter sig till de motionsvis framställda yrkandena om åvägabringande av en allsidig och fullständig utredning rörande vårt lands försvar.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av herrar *Möllers* och *P. A. Hanssons* förevarande motioner (I: 60 och II: 139), i vad de avse frågan om ny försvarsutredning, ävensom herrar *Sandbergs* och *Wikströms* motion (II: 225) må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att spörsmålet om ändamålsenligheten av vårt lands försvarsväsende upptages till förnyad prövning.»;

2) av herrar *Carlsson* i Gävle, *Hansén*, *Danielsson* och *Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Den försvarsordning Sverige för närvarande äger och som, antagen år 1925, först innevarande år mera fullständigt trätt i tillämpning, innebar enligt riksdagens mening en av det militärpolitiska läget möjliggjord och till de finansiella förhållandena anknuten modernisering och begränsning av landets försvarskrafter. I dessa utgångspunkter har enligt utskottets mening sedan dess icke någon sådan förskjutning skett, som motiverar en allsidig utredning rörande en förnyad omläggning av försvarsväsendet. Där-

emot synes ögonblicket just nu vara inne att med all kraft söka internationellt främja en allmän rustningsminskning.

Till förmån för utredningskravet har anförts, att flygvapnets utveckling och gaskrigets verkningar samt behovet av försvars- och skyddsmedel på dessa områden böra föranleda en nyprövning av hela försvarsfrågan.

Utskottet, som icke kan finna denna mening äga tillräckligt bärande skäl, vill erinra om att en luftförsvarsutredning pågår och förutsätter, att de behov, som därav kunna förväntas framgå, bliva tillgodosedda inom den kostnadsram, som följer av 1925 års försvarsbeslut.» ;

3) av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Enär 1925 års försvarsordning först med innevarande år trätt i full tillämpning och följaktligen ej ännu kan sägas hava visat vad den duger till samt ingenting i stort sett förändrat sig i försvarshänseende sedan år 1925, anse vi ej bärande skäl vara för handen att igångsätta en ny utredning av hela vår försvarsfråga.»